

ЗАСТОСУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ТРЕНІНГУ У ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

APPLICATION OF PEDAGOGICAL TRAINING IN THE PROFESSIONAL-PEDAGOGICAL TRAINING OF PRESCHOOL EDUCATION PROFESSIONALS

У статті розкриваються можливості педагогічного тренінгу як ефективної форми навчання, що забезпечує професійне становлення майбутнього педагога та реалізацію професійно значущих особистісних рис і здібностей, професійних знань і умінь у процесі організації взаємодії з дітьми, батьками та педагогічним колективом дошкільного навчального закладу. Зазначено, що одним з етапів забезпечення професійного становлення майбутніх вихователів дітей дошкільного віку є організація серії навчальних і розвивальних програм тренінгу для досягнення стійких змін у поведінці майбутнього вихователя. Послідовність програми педагогічного тренінгу передбачає організацію тренінгу особистісного розвитку, тренінгу креативності та тренінгу професійного спрямування.

На основі теоретичного аналізу проаналізовано термінологію поняття «тренінг», виокремлено види тренінгу. Акцентовано увагу на основних завданнях професійного становлення майбутніх вихователів дітей дошкільного віку, які вирішуються в процесі організації тренінгових занять. Наведено визначення та мету педагогічного тренінгу, його застосування в освітньому процесі, зазначено відповідність принципів педагогічного тренінгу моральним принципам психологічної допомоги. Визначено методи та вправи інтерактивного навчання базовими у структурі педагогічного тренінгу. Зазначено, що вербальна комунікація, подання інформації у наочному вигляді, демонстрація навичок і практичне вироблення необхідних навичок є основними напрямками у тренінговому навчанні. Зроблено висновки, що застосування педагогічного тренінгу допомагає викладачеві адаптувати студентів до професійної діяльності, навчити їх правильно спілкуватися зі своїми вихованцями, показати різнобічність педагогічного процесу.

Ключові слова: тренінг, педагогічний тренінг, професійне становлення, вихователь дітей дошкільного віку, професійна компе-

тентність, методи активного навчання, групові дискусії.

The article reveals the possibilities of pedagogical training as an effective form of education, which provides for the professional formation of the future teacher and the realization of professionally significant personal qualities and abilities, professional knowledge and skills in the process of organizing interaction with children, parents and teaching staff in pre-school. It is noted that one of the steps to ensure the professional development of future preschool educators is to organize a series of training and developmental training programs to achieve sustainable changes in the behavior of the future caregiver. The sequence of the pedagogical training program involves the organization of personal development training, creativity training and professional orientation training.

On the basis of theoretical analysis, the terminology of the concept of "training" is analyzed, types of training are distinguished. Emphasis is placed on the main tasks of professional formation of future preschool teachers, which are solved in the process of organizing training sessions. The definition and purpose of pedagogical training, its application in the educational process, the correspondence of the principles of pedagogical training with the moral principles of psychological assistance are given. Methods and exercises of interactive learning are defined as basic in the structure of pedagogical training.

It is noted that verbal communication, presentation of information in a visual form, demonstration of skills and practical development of necessary skills are the main directions in training. It is concluded that the use of pedagogical training helps the teacher to adapt students to their professional activity, teach them to properly communicate with their students, to show the versatility of the pedagogical process.

Key words: training, pedagogical training, professional becoming, educator of children of preschool age, professional competence, methods of active learning, group discussions.

УДК 373.211.24/378.147

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-18-3-38>

Савченко Л.Л.,

канд. пед. наук,

ст. викладач кафедри теорії

та методики дошкільної освіти

КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради

Постановка проблеми. Динамічні перетворення, які відбуваються в економічному, політичному, соціальному житті України, посилюють потребу в діяльних, творчо мислячих фахівцях, здатних самостійно висувати й вирішувати багатоаспектні завдання в нестандартних умовах професійної діяльності. Майбутній вихователь закладу дошкільної освіти повинен уміти активізувати свій творчий потенціал, а також допомогти дитині розкрити власні здібності. Зважаючи на це положення, головними завдання формування майбутнього вихователя в закладі вищої освіти є розвиток фахівця, креативно мислячого, готового до твор-

чого здійснення професійної діяльності, до інновацій в освітній роботі з дітьми, актуалізація професійно-педагогічного потенціалу, формування професійної рефлексії.

Ефективною формою, що забезпечує професійне становлення майбутнього педагога та реалізацію професійно значущих особистісних якостей і здібностей, професійних знань і умінь у процесі організації взаємодії з дітьми, батьками та педагогічним колективом дошкільного навчального закладу, є педагогічний тренінг, який дає змогу цілеспрямовано створювати професійні ситуації взаємодії з іншими людьми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Упродовж XX століття тренінг як засіб адаптації людини до професійної діяльності, перепрограмування поведінки та діяльності людини отримав широке визнання і впровадження у різних сферах людської діяльності. Сьогодні добре відомий досвід Лейпцизької (Манфред Форвег, Традель Альбер), Талліннської (Х. Міккін), Ленінградської (Л. Петровська, Ю. Ємельянов, С. Макшанов) шкіл. У 1993 році в Санкт-Петербурзі був створений Інститут Тренінгу, який розробив дворічну програму підготовки спеціалістів і п'ятнадцятиденну програму методичної підготовки, що сьогодні є популярною серед молоді.

Термін «тренінг» (з англ. train, training) має низку значень: навчання, виховання, тренування, дресирування. Є багато визначень цього поняття. Наприклад, Ю. Ємельянов розглядає тренінг як групу методів, спрямованих на розвиток здібностей до навчання та оволодіння будь-яким складним видом діяльності [1, с. 10]. Також тренінг визначається і як засіб перепрограмування моделі управління поведінкою та діяльністю, що вже існує в людини [аналізом соціально-психологічної ситуації в інституті і системи підготовки майбутніх вихователів, розвитком упевненості в собі і комунікативним тренуванням];

– формування навичок довірливої уваги, спостережливості, забезпеченням м'язової свободи; виробленням умінь природного поводження в дитячому колективі, іншому публічному місці, емоційно доцільної поведінки;

– підтримкою інноваційних педагогічних навичок, спостереженням за своєю поведінкою, за діями інших студентів і педагогів; вирішенням інсценування завдань із різних ситуацій викладання навчального предмета; відпрацюванням дій у певних обставинах; тренуванням прийомів: привертання уваги дітей, підвищення інтересу до предмета, що вивчається, запам'ятовування навчального матеріалу, активної роботи на занятті;

– підвищенням культури викладання: вивчення педагогічних понять – такт, дисципліна спілкування, етикет і способів включення цих понять у власний стиль взаємодії з дітьми дошкільного віку.

Основними завданнями, які вирішуються під час організації педагогічного тренінгу, є такі:

– формування нових знань щодо майбутньої професії вихователя дітей дошкільного віку;

– розвиток умінь і навичок виконання різних видів педагогічної діяльності у стандартних і нестандартних навчально-виховних ситуаціях;

– формування вмінь організації позитивної міжособистісної взаємодії у спільноті дітей і батьків, педагогічному колективі;

– розвиток умінь критичного і творчого мислення у процесі вирішення професійних завдань;

– розвиток умінь аналізу і вибору педагогічних дій у навчально-виховних ситуаціях;

– формування особистісних суджень, оцінок щодо майбутньої професії;

– набуття навичок роботи в команді.

Ідучи за розробниками вітчизняної теорії і практики тренінгу Ю. Ємельяновим і Є. Кузьмінім, ми пропонуємо об'єднувати активні групові методи, які застосовуються в педагогічному тренінгу, у три основних блоки:

– дискусійні методи (групова дискусія, розбір випадків із практики, аналіз ситуацій морального вибору, моделювання практичних ситуацій, метод кейсів);

– ігрові методи (дидактичні, імітаційні і творчі ігри, зокрема ділові; рольові ігри; мозковий штурм; контргра);

– сенситивний тренінг (тренування розуміння, міжособистісної чутливості та емпатії до об'єктів взаємодії [5]).

Методами активного навчання, які застосовуються у тренінгу, є лекція (як метод навчання – інформованість); структурована або керована дискусія; розбір кейса або кейс-стаді; рольова гра (моделювання професійної діяльності, де студенти грають ролі спеціалістів); робота в командах над завданнями, які поставлені перед учасниками тренінгу; презентація організації, послуги, самопрезентація; аналітичні вправи; ігри-симуляції, імітаційні ігри; фрагменти ділових ігор; відео-демонстрації і відеоаналіз поведінки учасників навчання [4, с. 153].

Проблема вибору методу, за допомогою якого буде здійснюватися тренінг, – одна з основних, які виникають під час підготовки. Вибір методу залежить від завдань програми тренінгу, тривалості програми тренінгу, рівня підготовленості учасників, попереднього досвіду учасників, доступних ресурсів, необхідного обладнання, рівня міжособистісної взаємодії, активності та кількості учасників.

Методи, що застосовуються під час тренінгу, виконують завдання застосування і розвитку знань, умінь і навичок; відкриття, усвідомлення і демонстрації манер, індивідуального стилю комунікації.

Під час тренінгу застосовується трирівнева модель навчання:

Набуття → Демонстрація → Використання

Зокрема, для набуття, наприклад, знань використовуються лекції, книги; для демонстрації – рольові ігри, кейси, кейс-стаді, живі ілюстрації та відеофільми; для застосування – рольові ігри, моделювання, імітаційні технології [6].

Основними напрямками у тренінговому навчанні є вербальна комунікація (бесіди, мінілекції і обговорення); подання інформації у наочному вигляді, демонстрація навичок (презентація, демонстрація і моделювання); практичне вироблення необхідних навичок (розроблення документів, робота з комп'ютером, педагогічна практика).

Отже, на нашу думку, одним з етапів забезпечення професійного становлення майбутніх вихо-

вателів дітей дошкільного віку є організація серії навчальних і розвивальних програм тренінгу для досягнення стійких змін у поведінці майбутнього вихователя. Послідовність програми педагогічного тренінгу передбачає організацію тренінгу особистісного розвитку, тренінгу креативності та тренінгу професійного спрямування.

Представлені тренінги включають: навчання аналізу структури професійно-педагогічної ситуації, навчання способів подолання бар'єру відповідальності і вміння оцінювання результатів власної діяльності, навчання аналізу ситуації в процесі організації рольових ігор.

Професійно-педагогічна ситуація включає професійно значущі вимоги (зобов'язання), належне ставлення до особистості дитини та об'єктивні соціальні умови, що дають змогу реалізувати відповідну поведінку. Аналіз педагогічних ситуацій пов'язаний із виробленням у студентів умінь виділення проблеми, пояснення причин її виникнення і конструювання можливих шляхів її вирішення. В процесі аналізу професійно-педагогічних ситуацій не тільки формується розуміння проблем і шляхів їх вирішення, але й усвідомлюється особистісна відповідальність за створення і вирішення педагогічної ситуації.

Тренінг особистісного розвитку спрямовується на формування у студентів навичок спілкування, обговорення проблем взаємодії з іншими людьми (як дорослими, так і ровесниками) для запобігання міжособистісних конфліктів.

У процесі організації тренінгових занять викладач вирішує такі завдання: виявлення і подолання труднощів, що з різних причин відчують студенти першого курсу у спілкуванні з педагогами, батьками, іншими дорослими, однолітками; привчання студентів до спілкування, яке запобігає виникненню конфліктних ситуацій; запобігання моральним переживанням, душевному дискомфорту студентів під час адаптації у навчальному закладі; створення установки на особистісний розвиток.

Основними формами організації є групові дискусії, мінілекції, рольові ігри, ігри, спрямовані на інтенсивну фізичну взаємодію, робота в парах, трійках, групах.

Під час проведення групової дискусії студенти мають можливість висловлювати свою думку з обговорюваної проблеми, вони вчаться формулювати свої думки, аргументувати своє бачення поставленої проблеми, сперечатися, не ображаючи опонентів, критикувати думку інших, не переходячи на особистості.

Після кожної рольової гри необхідно проводити обговорення. Учасники діляться враженнями щодо того, як вони почувалися в тій чи іншій ролі, намагаючись мотивувати свої вчинки. Це дає можливість розвивати у них спостережливість, навчити пояснювати поведінку інших, дивитись на міжособистісну ситуацію очима партнерів із тренінгу.

Ігри на інтенсивну фізичну взаємодію необхідні для посилення інтересу у студентів, підвищення працездатності, зняття напруги, відпочинку, покращання взаємостосунків у групі. Кожне тренінгове заняття складається з чотирьох частин: початку; розігріву; основного етапу; рефлексії.

Метою *тренінгу креативності* є створення розвивального середовища, яке спонукає студентів до проявів творчого мислення і поведінки.

Основними завданнями, що вирішуються під час проведення тренінгових вправ, є такі: сформувати готовність студентів до саморозвитку; сприяти створенню проєкції на досягнення професійного «акме»; привчити до проявів ініціативи у прийнятті рішень щодо переосмислення власних можливостей, вирішення творчих завдань.

Тренінг професійного спрямування скеровує увагу студентів на процес професійного самовдосконалення, вирішення внутрішньоособистісних конфліктів, суперечностей; забезпечує формування практичних навичок саморозвитку у навчальній діяльності та вирішує такі завдання: розкриття особливості педагогічної взаємодії, змісту поняття «професійна компетентність»; актуалізація потреб учасників в особистісному саморозвитку; створення рефлексивного середовища, що сприяє активізації всіх сторін особистості учасників завдяки співтворчості, відмові від прямого навчального впливу з боку ведучого.

Висновки. Досвід показує, що застосування педагогічного тренінгу допомагає викладачеві адаптувати студентів до професійної діяльності, навчити їх правильно спілкуватися зі своїми вихованцями, показати різнобічність педагогічного процесу. Насамперед тренінгові вправи допомагають розвивати у студентів педагогічні здібності та вміння оволодівати таким складним видом діяльності, як діяльність вихователя. Впровадження тренінгових вправ на заняттях допомагає практично відтворити професійні вміння педагога, що неможливо під час звичайних практично-семінарських занять, готує студента до викладання конкретної дисципліни в аудиторних умовах. Тому педагогічний тренінг можна вважати новою технологією у навчальному процесі, яка адаптує майбутніх педагогів до професії.

Педагогічний тренінг допомагає студентам засвоїти особливості парної і групової форми роботи. У парі студенти відпрацьовують вправи з передаванням і оволодінням інформацією. Робота у групах активізує студентів, збільшує результативність їхньої діяльності.

Отже, студенти можуть, оперуючи конкретним матеріалом своєї дисципліни, застосовувати ці вправи на заняттях спочатку в аудиторних умовах, а потім і на практиці.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в розробленні питань організації тренінгів, які допоможуть вирішувати питання профілактики і

корекції синдрому емоційного вигорання педагогів; розробленні комплексу вправ для подолання стресових чинників різної спрямованості.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Емельянов Ю.Н. Активное социально-психологическое обучение. Ленинград, 1985. 342 с.
2. Кан-Калик В.А. Тренинг профессионально-педагогического общения : метод. рекомендации. Москва : Молодая гвардия, 1990. 96 с.
3. Макшанов С.И. Психогимнастика в тренинге. Санкт-Петербург, 1993. 237 с.
4. Панфилова А.П. Игровое моделирование в деятельности педагога : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / под общ. ред. В.А. Сласс-тенина, И.А. Колесниковой. Москва : Академия, 2006. 368 с.
5. Психогимнастика в тренинге / под ред. Н.Ю. Хрящевой. Санкт-Петербург, 1999. 256 с.
6. Ситников А.П. Акмеологический тренинг. Теория. Методика, Психотехнологии. Москва, 1996. 56 с.